Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

MEDDELELSER

FRA

DET STATISTISKE BUREAU.

FÖRSTE SAMLING.

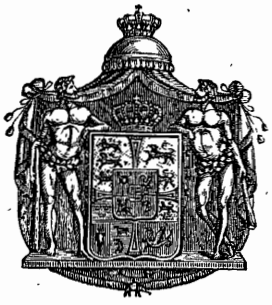

KJÖBENHAVN.

TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI.

1852.

Det statistiske Bureau lader oftere paa Ministeriernes Opfordring til Omdeling blandt Rigsdagens Medlemmer eller til andet Brug trykke Betænkninger eller Indberetninger, som det har afgivet. Ved slig Leilighed har Man, da saadanne löse Ark saa lidet egne sig til Opbevaring og derfor saa let gaae tabte, ladet tage en Deel Aftryk med fortlöbende Pagina, og ved hertil at föie nogle af de meest til Offenliggjörelse sig egnende statistiske Oplysninger, som paa Opfordring fra Autoriteternes Side ere blevne tilveiebragte af Bureauet, eller paa anden Maade komne samme tilhænde, ere disse „Meddelelser fra det statistiske Bureau" fremkomne, med hvis Udgivelse der herved gjöres en Begyndelse.

VII.

Om det Beløb af Fæstegods, som i Qvinqvenniet 1845—1849 er solgt til Eiendom, og om den Priis, til hvilken Fæstegods i Gjennemsnit er afhændet i bemeldte Tidsrum.

I Anledning af en fra Indenrigsministeriet modtaget Opfordring til at söge Oplysning tilveiebragt om hvor stort et Beløb af Fæstegods der i Aarene 1845—1849 incl. er blevet solgt til Selveiendom, skulde jeg ikke undlade herom at gjöre följende Meddelelse.

I Qvinqvenniet 1845—1849 er der til Selveiendom solgt 588 Fæstegaarde med ialt 2440 Tdr. Hartkorn, og til Arvefæste*) med Ret til at sælge og pantsætte 412 med 2174 Tdr. Hartkorn, tilsammen 1000 Gaarde med 4614 Tdr. Hartkorn, eller i Alt c. 4½ Procent af Fæstegaardene, og 4 Procent af hele Fæstegodsets Hartkorn. Medens Gjennemsnitsstörrelsen for en Fæstegaard i hele Kongeriget er 5⅓ Td. Hartkorn, er Gjennemsnitsstörrelsen for de i Aarene 1845—49 til Eiendom solgte 1000 Fæstegaarde ikke engang fuldt 4⅔ Td. Hartkorn, hvilket vel kan forklares ved, at Fæsterne af de mindre Gaarde lettere kunne tilveiebringe de til Gaardens Erhvervelse fornödne Midler end Fæsterne af de större Gaarde. At Gjennemsnitsstörrelsen for de

*) Af de til Arvefæste solgte Fæstegaarde, ere en Deel solgte saaledes, at der ved Siden af Ydelse af en aarlig Afgift og en Rekognition ved Forandring af Eier er bleven betinget Erlæggelse af en större eller mindre kontant Kjöbesum.

til Selveiendom solgte 588 Fæstegaarde kun er 4,1 Td. Hartkorn, medens den for de til Arvefæste solgte 412 Fæstegaarde er 5,3 Tdr. Hartkorn, kan vistnok forklares paa samme Maade, ved at der fordres mindre Kapital til at erhverve Arvefæste end til at erholde Selveiendom.

I hvert af de 5 enkelte Aar 1845—1849 er der solgt følgende Antal Fæstegaarde til Eiendom:

	Til Selveiendom.		Til Arvefæste.		Tilsammen.	
	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.	Antal.	Hartkorn.
	Stk.	Tdr.	Stk.	Tdr.	Stk.	Tdr.
1845	109	427	105	517	214	944
1846	87	365	84	484	171	849
1847	200	897	89	505	289	1402
1848	103	402	75	393	178	795
1849	89	349	59	275	148	624
	588	2440	412	2174	1000	4614

Skjöndt de sidste Aars Begivenheder saaledes vel have formindsket Overgangen fra Fæste til Eiendom noget, fremvise Aarene 1848 og 1849 dog langt fra ikke saa væsenlig mindre Tal, som de Fleste vel vilde have ventet.

Betragte vi Öerne og Jylland for sig, da erholder Man følgende Resultat:

	Öerne.						Jylland.					
	Selveiendom.		Arvefæste.		Tilsammen.		Selveiendom.		Arvefæste.		Tilsammen.	
	Ant.	Hartk.	Ant.	Hartk.	Ant.	Hartk.	Ant	Hartk.	Ant.	Hartk.	Ant.	Hartk.
	Stk.	Tdr.	Stk.	Tdr.	Stk.	Tdr.	Stk.	Tdr.	Stk.	Tdr.	Stk.	Tdr.
1845	10	50	50	314	60	364	99	377	55	203	154	580
1846	16	91	60	366	76	457	71	274	24	118	95	392
1847	17	88	51	319	68	407	183	809	38	186	221	995
1848	16	99	51	292	67	391	87	303	24	101	111	404
1849	18	103	42	210	60	313	71	246	17	65	88	311
	77	431	254	1501	331	1932	511	2009	158	673	669	2682

Af de jydske Fæstegaarde ere saaledes i det heromhandlede Qvinqvennium 10¼ Procent solgte til Eiendom, af Öernes derimod kun 2 Procent, eller, (hvis Man foretrækker at tage Hensyn til Belöbet af det solgte Hartkorn) af det jydske Fæstegods er i det omhandlede Qvinqvennium 10 Procent gaaet over til Eiendom, af Öernes kun henved 2¼. Som Grunde til at Fæstegodsets Overgang til Eiendom er gaaet saa betydelig raskere for sig i Jylland end paa Öerne, kan man tænke sig, at Lysten til at komme ud af et Forhold som det omhandlede, (hvad Man tidligere har erfaret med Hensyn til Hoveriet), er stærkest, hvor det sjeldnest er forhaanden, eller at Fæstebönderne i Jylland maaskee have i mindre Grad end Fæstebönderne paa Öerne sat deres Haab til, at Regjeringen skulde give en Lov, ifölge hvilken de fik deres Gaarde paa billigere Vilkaar, end de ved fri Kontrakt vilde kunne opnaae, eller at de jydske Bönders bekjendte Sparsommelighed havde bevirket, at de vare rigeligere forsynede med Midler til at kjöbe.

Naar Man efter at have undersögt hvor stort et Antal Fæstegaarde der er solgt i det omhandlede Tidsrum, vil undersöge til hvad Priis Fæstegods i samme i Gjennemsnit er afhændet, da kommer Man ind paa et meget usikkert Territorium.

Naar Man betragter Sagen ganske i Almindelighed, da erholder Man följende Resultater:

	Antal.	Hartkorn.				Kjöbesum.	Aarlig Natu-	
							Hvede.	Rug.
A. Fæstegaarde solgte til Selveiendom (for Kjöbesum alene):	Stk.	Tdr.	Sk.	Fk.	Alb.	Rbd.	Tdr.	Tdr.
Öerne	77	431	3	"	1	320539	. . .	. . .
Jylland	511	2008	5	2	1	1011240	. . .	. . .
Hele Kongeriget	588	2440	"	2	2	1331779	. . .	. . .
B. Fæstegaarde solgte til Arvefæste uden Kjöbesum, alene mod Rekognition og aarlig Afgift enten i Penge eller Naturalier:								
Öerne	5	28	7	3	1	. . . . .	. . .	43
Jylland	2	19	4	3	2	. . . . .	. . .	25
Hele Kongeriget	7	48	4	3	"	. . . . .	. . .	68
C. Fæstegaarde solgte til Arvefæste mod Kjöbesum og aarlig Afgift og Rekognition:								
Öerne	249	1472	"	2	2	730776	$172\frac{1}{8}$	$520\frac{7}{8}$
Jylland	156	653	2	2	"	299860	. . .	$12\frac{1}{2}$
Hele Kongeriget	405	2125	3	"	2	1030636	$172\frac{1}{8}$	$533\frac{3}{8}$
SAMTLIGE SALG:								
Öerne	331	1932	3	2	1	1051315	$172\frac{1}{8}$	$563\frac{7}{8}$
Jylland	669	2681	5	"	"	1311100	. . .	$37\frac{1}{2}$
Hele Kongeriget	1000	4614	"	2	1	2362415	$172\frac{1}{8}$	$601\frac{3}{8}$

*) Gjennemsnittet af de 10 sidste Aars Kapitelstaxt er lagt til Grund ved Beregningen

Afgift.					Rekognitioner.	Ialt i Penge, naar aarlige Afgifter og Rekognitioner kapitaliseres (Naturalier beregnede til Penge)*).	Udgjör i Gjennemsnit pr. Tönde Hartkorn.
ralier.				Penge.			
Byg.	Havre.	Smör.	Gangdage.				
Tdr.	Tdr.	Pd.		Rbd. ß		Rbd.	Rbd.
. . .	. . .	. .	. . .	. . . . .	. . . . .	320539	743
. . .	. . .	. .	. . .	. . . . .	. . . . .	1011240	503
. . .	. . .	. .	. . .	. . . . .	. . . . .	1331779	546
43	43	. .	. . .	2. 1	146 Rbd.	11700	403
$26\frac{1}{2}$	3	. .	. . .	20. "	1520 -	7270	370
$69\frac{1}{2}$	46	. .	. . .	22. 1	1666 Rbd.	18970	390
$2521\frac{5}{8}$	$441\frac{5}{8}$	. .	52	1995. 71	6253 Rbd. og $52\frac{5}{8}$ Tdr. Byg	1123480	763
$141\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{2}$	12	"	549. 57	2836 Rbd. og $77\frac{1}{4}$ Td. Byg Aftægt 350 Rbd.	330375	506
$2663\frac{3}{8}$	$444\frac{1}{8}$	12	52	2545. 32	9089 Rbd. og $129\frac{7}{8}$ Tdr. Byg Aftægt 350 Rbd.	1453855	684
$2564\frac{5}{8}$	$484\frac{5}{8}$	"	52	1997. 72	6399 Rbd. og $52\frac{5}{8}$ Tdr. Byg	1455719	753
$168\frac{1}{4}$	$5\frac{1}{2}$	12	"	569. 57	4356 Rbd. og $77\frac{1}{4}$ Td. Byg Aftægt 350 Rbd.	1348885	503
$2732\frac{7}{8}$	$490\frac{1}{8}$	12	52	2567. 33	10755 Rbd. og $129\frac{7}{8}$ Td. Byg Aftægt 350 Rbd.	2804604	608

af Prisen.

Af disse Tal fremgaaer det tydelig, at Fæstegaardene i Jylland ere solgte forholdsviis omtrent ligesaa meget lavere end Fæstegaardene paa Öerne, som de jydske Selveiergaarde, der i det omhandlede Tidsrum have været Gjenstand for Salg, (til Gjennemsnitspriis af 833 Rbd. pr. Td. Hartkorn), ere blevne solgte lavere end de Selveiergaarde, der i det omhandlede Qvinqvennium have været Gjenstand for Salg paa Öerne (til en Gjennemsnitspriis af 1253 Rbd.), — thi dette Resultat viser sig, og det omtrent i lige Grad, ved Betragtningen af förste og tredie Afdeling af den nysanförte Tabel, og naar anden Afdeling frembyder et noget forskjelligt Forhold, maa bemærkes, at den i det Hele kun indbefatter 7 Salg.

At Gjennemsnitsprisen for Fæstegaardene ifölge det Ovenstaaende kun har været 608 Rbd. pr. Td. Hartkorn, medens den for Selveierböndergaarde har været 962 Rbd., eller naar Man betragter Jylland og Öerne hver for sig

	paa Öerne	i Jylland
Fæstegaarde . . .	753 Rbd. pr. Td. H.	503 Rbd. pr. Td. H.
Selveiergaarde . .	1253 — —	833 —

ligger væsenligen i at de Gaarde, som ikke vare fæsteledige paa Salgstiden, naturligviis ere blevne solgte til en i Forhold til Fæsterens og hans Hustrues Alder lavere Priis. Udsondrer Man alle Salgene af Gaarde, der ikke vare fæsteledige ved Salgstiden, da beholder Man kun 180 Salg af Gaarde tilbage, (idet nemlig 804 ikke vare fæsteledige ved Salgstiden) *) og ved disse 180 Salg var Gjennemsnitsprisen 861 Rbd. pr. Td. Hartkorn, altsaa betydelig nærmere ved Prisen paa Selveierjord. Udtager Man af disse 180 Salg de faa, der skete ved Auktion, da faaer Man for disse sidste en Gjennemsnitspriis af 935 Rbd. pr. Td. Hartkorn, altsaa omtrent det samme Beløb som Gjennemsnitsprisen paa en Td. Hartkorn Selveierjord har været (962 Rbd.), og Man vilde heraf have været berettiget til at

*) Med Hensyn til de övrige 16 Salg have de paagjeldende Retsskrivere erklæret, at de savne Kundskab om Gaarden var fæsteledig eller ikke.

drage den Slutning, at Fæstegaardene vare lige saa vel dyrkede og lige saa vel forsynede med Bygninger som Selveiergaardene, hvis Antallet paa de saaledes ved Auktion solgte fæsteledige Gaarde ikke, (fornemmelig vel som en Følge af den Upopularitet, af hvilke Fæste-Auktioner lide) var meget ringe (nemlig kun 15 i Tallet), og Tilfældighedernes mulige Indvirkning derfor saa stor. Hvad de 165 Salg af fæsteledige Gaarde betræffer, som ikke ere skete ved Auktion, da var Gjennemsnitsprisen ved samme 853 Rbd., og det synes heraf at fremgaae at Godseierne, selv naar de sælge til andre end Fæsterne, lade sig nöie med en mindre Betaling end den, der erholdes ved Auktion. For at undersöge noget nöiere i hvilken Grad dette er Tilfældet, vil det imidlertid være nödvendigt at skjelne mellem de til Fremmede solgte fæsteledige Gaarde, og de, som ere solgte til den sidste Fæsters Sön eller nære Slægt. Foretages en saadan Adskillelse, da faaer man til Resultat, at 67 af de omhandlede Gaarde ere blevne solgte til den sidste Fæsters Slægt for en Gjennemsnitspriis af 736 Rbd. pr. Td. Hartkorn, 98 Gaarde derimod til Fremmede til en Gjennemsnitspriis af 943 Rbd. pr. Td. Hartkorn*), og det fremgaaer heraf end tydeligere at Godseierne, naar de sælge fæsteledige Gaarde til den sidste Fæsters Slægt, i Reglen af Humanitetshensyn lade

*) Kjöbesummernes og Hartkornets Totalbelöb ved de ovenomtalte Salg vil kunne sees af følgende Tabel:

Solgte fæsteledige Fæstegaarde i 1845—1849.

	Antal.	Hartkorn.				Kjöbesum.	Gjennemsnitspriis pr. Td. Hartkorn.
	Stk.	Tdr.	Sk.	Fk.	Alb.	Rbd.	Rbd.
Ved Auktion.....	15	93	"	3	"	86981	935
Uden Auktion:							
Til Slægtninge ...	67	350	5	1	1½	258098	736
— Fremmede	98	459	2	2	1½	432923	943
	165	810	"	"	"	691021	853
Samtlige Salg.....	180	903	"	3	"	778002	861

sig nöie med en mindre Betaling end den, de kunde opnaae, hvis de vilde sælge Gaarden til den, der vilde give meest.

De ovenanförte Tal for Salgene ere allerede ved de sidstomhandlede Undersögelser saa smaa, at Man ikke kan være sikker paa, at Tilfældighederne udjevne hinanden, og jeg skal derfor ikke gaae yderligere i Undersögelser, der vilde gjöre dem endnu mindre og derved udsætte dem saa meget for Paavirkning af tilfældige Omstændigheder, at de vilde være uden Værdi, hvilken lignende statistiske Undersögelser kun have, naar de stötte sig paa et större Antal Tilfælde.

Det statistiske Bureau, i October 1851.

A. Bergsöe.

Til
Indenrigsministeren.